

E- KULTUROLOĢIJA. Materiālu sagatavoja Andrejs Mūrnieks

1. tēma: „Kultūras jēdziens” Uzdevumi.

6. apakštemats: *Kultūru tipoloģija.*

1. Uzdevums: 1) Uzrakstiet uz lapas visus iespējamus attieksmju veidus pret apkārtējo pasauli, kādi katram ir bijuši viņa dzīves pieredzē!

2) Grupējiet izteikumus tā, lai atrastu 3 – 4 būtiskākos.

2. Uzdevums. 1) Uzskaitiet izgudrojumus (atceroties to, kas palicis atmiņā no vēsturē apgūtā), kas sākotnēji radušies Senajā Ķīnā!

2) Izsakiet minējumus un versijas – kāpēc Ķīnā nenotika zinātnes attīstība un šo izgudrojumu plaša izmantošana (kā tas vēlāk notika Eiropā)!

3) Izlasiet par Ķīna vēsturi 14. – 19. gs. grāmatā: Mūrnieks A. *Ieskats kultūras un reliģiju vēsturē. I. Aizvēsture. Austrumu civilizācijas.* – Rīga: Raka, 1998 (no 345. līdz 349. lpp.)

3. Uzdevums. 1) Izlasiet doto tekstu:

Sociologs G. Hofstede izdala divus pretējus laika orientācijas (laika izmantošanas) tipus: (a) ilgtermiņa un (b) īstermiņa Valstis ar izteiktāko ilgtermiņa orientāciju, saskaņā ar G.Hofstedes datiem ir Ķīna, Honkonga, Taivāna, Japāna. Valsts ar izteiktāko īstermiņa orientāciju esot ASV.

Cits sabiedrības vērtību orientācijas kritēriju pāris G. Hofstedem ir (a) kolektīvisms un (b) individuālisms. Valstis ar visaugstāko individuālismu esot ASV, Austrālija, Lielbritānija, ar viszemāko individuālismu – Venecuēla, Panama, Ekvadora un Gvatemala.

Pēc cilvēka attiecībām ar varu, minētais sociologs izdala (a) augstas un (b) zemas distances sabiedrības. *„Augstas varas distances sabiedrībām liela nozīme ir statusam, skaidri strukturētai hierarhijai, cilvēku prestižam un harmonijai. Zemas varas distances sabiedrībām tiek uzsvērtā vienlīdzība starp cilvēkiem, kam daudz varas un cilvēkiem, kam tās maz”*. Valstis ar visaugstāko varas distances līmeni pēc G. Hofstedes pētījumiem ir Malaizija, dažas Centrālamerikas un arābu valstis. Valstis ar zemāko varas distanci esot Somija, Norvēģija, Zviedrija, Īrija, Jaunzēlande, Dānija, Izraēla un Austrija.

Nākamo pretstatu pāri veido (a) vīrišķīgās (stipri izteiktas atšķirībām starp dzimumiem) un (b) sievišķīgā sabiedrības (vāji izteiktām atšķirībām starp dzimumiem). Vīrišķīgajās sabiedrībās augstu vērtē sacensību, naudu, tiešumu, skaļumu, cilvēki dzīvo, lai strādātu, stiprie tiek atalgoti. Sievišķīgajās sabiedrībās dominē solidaritāte, rūpes par vājākajiem, sadarbība, cilvēki strādā, lai dzīvotu. To valstu skaitā, kurās ir visvairāk izteikts vīrišķīgums G. Hofstede min Japānu, Austriju, un Venecuēlu, bet vismazāk izteikt vīrišķīgums ir Somijā, Dānijā, Nīderlandē, Norvēģijā, Zviedrijā.

Vēl divas kultūru dimensijas, pēc G. Hofstedes domām, ir (a) augsta un (b) zema izvairīšanās no nenoteiktības. Augsta izvairīšanās no nenoteiktības nozīmē noteiktību, neelastību, strīdus, stingrību, pretošanos inovācijām, bailes no citādā. Vāju izvairīšanos no nenoteiktības raksturo zinātkāre, vēlme iepazīt citādo, atvērtība inovācijām, iecietība. Pirmā tipa valstu vidū esot Grieķija, Portugāle, Gvatemala, Urugvaja, bet valstis ar viszemāko izvairīšanos no nenoteiktības – Zviedrija, Dānija, Jamaika un Singapūra.

Savos pētījumos G. Hofstede iesaistījis 170 000 cilvēku no daudzām valstīm. Lai

gan viņam var pārnest, ka pieņemtā sabiedrību raksturojošo dimensiju izvēle ir ietekmējusi un programmējusi rezultātus, tomēr šāds socioloģiskais pētījums ir unikāls plašās datu bāzes ziņā.

2) Izsakiet viedokļus, kurai valstu kategorijai (katrā no G. Hofstedes klasifikācijām) pieder Latvija! Apkopojiet klases vairākuma viedokli!

3) Izvērsiet diskusiju par tematu – kādi ir līdzsvarotas attīstības priekšnoteikumi!

4. Uzdevums zināšanu pārbaudei: Ierakstiet apgalvojumus un jēdzienus atbilstošā ailē!

<i>Civilizācijas</i>	<i>Ideālais (dievišķais)</i>	<i>cilvēks</i>	<i>pasaule</i>
Senā Ķīna			
Indija			
Eiropa			

Pārlicības, priekšstati un jēdzieni:

pasaule ir dievišķa

pasauli ir jāpilnveido

cer reinkarnēties citā ķermenī

Trīsvienīgais Dievs

pasaule ir ilūzija

Brahmans

ieļaujas dabā vai sabiedrībā

cer augšāmcelties Dieva valstībā

Dao

Uzdevumu gaitas apraksti un komentāri!

1. Uzdevums: 1) Uzrakstiet uz lapas visus iespējamus attieksmju veidus pret apkārtējo pasauli, kādi katram ir bijuši viņa dzīves pieredzē! 2) Grupējiet izteikumus tā, lai atrastu 3 – 4 būtiskākos.

Komentāri, uzdevuma gaitas apraksts: Skolēnu atbildes var būt visdažādākās, svarīgi tās apkopot un atrast pašas vispārīgākās. Daži var rakstīt, ka pasaule ir skaista, citi, ka iznīcīga, drausmīga, vēl var izraisīties diskusija par to vai pasaule ir radīta vai radusies utt. Šajā gadījumā, tas nebūtu tik svarīgi, lai gan tas ir labs diskusiju temats.

Vispārinot var izdalīt trīs attieksmes. Pirmkārt, pasauli var dievināt (jo tā skaista, lieliska, varena, harmoniski noregulēta) un tāpēc censties tai līdzināties jeb piemēroties. Otrkārt, pasauli var mēģināt pārveidot, transformēt (jo tā vajadzīga, dod cilvēkiem nepieciešamo enerģiju, dabas resursu izmantošana dod iespēju ērtāk iekārtoties, uzlabot dzīves apstākļus). Treškārt, pasauli var interpretēt kā sliktu sapni un tāpēc vienaldzīgi noslēgties no tās sevī (jo pasaulē ir problēmas, ciešanas, kari, bads, sāpes un katastrofas, pasaules nav mūžīga, tā agri vai vēlu iznīks).

2. Uzdevums. 1) Uzskaitiet izgudrojumus (atceroties to, kas ir mācīts vēsturē), kas sākotnēji radušies Senajā Ķīnā 2) Izsakiet minējumus un versijas - kāpēc Ķīnā nenotika zinātnes attīstība un šo izgudrojumu plaša izmantošana (kā tas vēlāk notika Eiropā). 3) Izlasiet par Ķīna vēsturi 14. – 19. gs. (4)

Komentārs, uzdevuma gaitas apraksts: 1) Skolēni sauc izgudrojumus, skolotājs raksta uz tāfeles (papīrs, zīds, kompasss, šaujampulveris, akmeņogļu kā kurināmā izmantošana, spiedējsūknis, seismogrāfs, čuguns, papīra nauda, pulksteņmehānisms, ūdensdzirnavas). Varētu būt, ka skolēni min Lielo Ķīnas mūri. Taču tas nav principiāls izgudrojums, bet gan konkrēta fortifikācijas būve. Protams, tas ir sasniegums, kas raksturo Ķīnas civilizācijas vērienu un varenumu, taču mūrus kā tādus cilvēki ir pazinuši arī pirms tam (tas pats attiecas uz Lielo Ķīnas kanālu). 2) Izteiktās versijas grūti prognozēt – skolēni var norādīt ārējos faktorus, piemēram, mongoļu iebrukumu, taču tas pēc būtības maz ietekmēja attieksmi pret zinātni un tehniku, kas kopumā Ķīnā bija ieinteresēta visos periodos. 3) Pēc izlasītā skolotājs var tālāk analizēt dziļākos iemeslus

Ķīnas kultūrā (dievinošā attieksme pret pasauli, neiejaukšanās princips), kas kavēja izgudrojumu ieviešanu un zinātnes attīstību.

Ja skolēni nespēj atcerēties no vēsturē mācītā par Senās Ķīnas sasniegumiem, tad skolotājs var par tiem pastāsta pats vai uzdot sameklēt literatūrā par to informāciju.

3. Uzdevums. 1) *Izzināt un apkopt klases viedokli, kurai valstu kategorijai katrā no G. Hofstedes klasifikācijām pieder Latvija! 2) Izvērst diskusiju par tematu – kādi ir līdzsvarotas attīstības priekšnoteikumi.*

Komentāri, uzdevuma gaitas apraksts. Uzdevumu var papildināt ar diskusiju. Diskusijā var izmantot šādus jautājumus: Vai valstīm ar galējībām katrā no pētāmajiem parametriem būtu jāturpina attīstīt sava vienpusība vērtību orientācijā, vai jāmēģina sava galējība līdzsvarot ar pretējas tendences veicināšanu? Vai šādas attieksmes maz iespējams izmainīt? Kā un ar kādiem līdzekļiem to varētu izdarīt? G.Hofstedes pētījuma parametrus uzdevuma detalizētai izpildei un modifikācijām var izmantot no grāmatas latviešu valodā: Dirba, M. Mijkultūru izglītības daudzveidība (13).

4. Uzdevums zināšanu pārbaudei: *Ierakstiet apgalvojumus un jēdzienus atbilstošā ailē!*

<i>Civilizācijas</i>	<i>Ideālais (dievišķais)</i>	<i>cilvēks</i>	<i>pasaule</i>
Senā Ķīna			
Indija			
Eiropa			

Pārliecības, priekšstati un jēdzieni:

pasaule ir ilūzija, pasauli ir jāpilnveido, pasaule ir dievišķa

Dao; Brahmans; Trīsvienīgais Dievs,

ieļaujas dabā vai sabiedrībā; cer reinkarnēties citā ķermenī; cer augšāmcelties Dieva valstībā

Pareizās atbildes:

<i>Civilizācijas</i>	<i>Ideālais (dievišķais)</i>	<i>cilvēks</i>	<i>pasaule</i>
Senā Ķīna	Dao	ieļaujas dabā vai sabiedrībā	pasaule ir dievišķa
Indija	Brahmans	cer reinkarnēties citā ķermenī	pasaule ir ilūzija
Eiropa	Trīsvienīgais Dievs	cer augšāmcelties Dieva valstībā	pasauli ir jāpilnveido